

Que Du Luu

Totalskade

(*Totalschaden*, Leipzig 2006. 238 s.)

(*Utdrag fra s. 7 – 11:*)

Mor hadde alltid vært litt rar, men ingen hadde trodd på meg, ikke engang far. Enda jeg kjente henne aller best. Jeg var tross alt den eneste som måtte være sammen med henne hele dagen, og ingen klarer jo å ta seg sammen hele tiden. Minst av alle klarer mor det.

Siste gangen jeg så henne, var på tiårsbursdagen min. Hun ble med far til byen på ettermiddagen, bare en snartur for å kjøpe en fjernstyrt bil til meg.

Siden fikk jeg vite at hun hadde tatt rattet fra far. Akkurat der var det en høyresving, men bilen hadde fulgt en usynlig venstresving og truffet et tre. Førersiden var fullstendig sammenklemt. Jeg vet ikke om far døde på stedet eller på veien til sykehuset. Det var ikke så viktig heller. Er man død, så er man død.

Mor hadde bare nakkesmerter. I ambulansen ropte hun at Einstein hadde stått midt i veien og at det var derfor hun måtte gripe rattet. Etter at hun var undersøkt på alle bauger og kanter, la de henne inn på Bethel, på lukket avdeling. Siden en gang ble hun flyttet til det åpne området.

Mer vet jeg ikke.

Jeg kjente til navnet "Bethel". Alle barn gjorde det. Bethel er en bydel i Bielefeld og det er flere sinnssykehus der. Når vi kranglet og skjellsordene ble tatt i bruk, sa vi med lav stemme, men i en vennelig tone: "Det er ikke lenge til du havner på Bethel!"

Peter, han tjukke, fortalte at på Bethel var det noen som gikk rundt med hjelm på hodet. De drev bare og besvimte og gikk i gulvet hele tiden, og så lå de der og sprellet. De het "epilerere".

En dag mor kom hjem fra butikken og jeg leste omtrent akkurat det ordet på esken til noe hun hadde kjøpt, ropte jeg: "Hva skal du med den? Er du også en epilorer?"

Hun skjønte ikke hva jeg mente, og forklarte meg at hun barberte seg med den, men jeg trodde ikke ett ord av det hun sa. Fars barbermaskin så helt annerledes ut og jeg hadde jo ikke sett damer med skjegg ennå, heller. Jeg spurte ikke om noe mer. Ellers hadde hun bare beskyldt meg for å være dum, nok en gang, siden jeg ikke skjønte henne.

Etter at jeg visste om mors epilator, observerte jeg henne mer inngående. Når hun ikke var hjemme, lette jeg igjennom skapene hennes. Kanskje hadde hun i all hemmelighet anskaffet en hjelm også?

Jeg ventet på at hun skulle gå overende, bli liggende og sprelle. Men hun falt ikke. Hun beklaget seg til meg over at far ikke var der hele dagen. Men når hun pratet med far om kvelden, virket det som om hun tok seg sammen.

Da jeg en gang snakket med henne om en klassetur, sa hun at Einstein heller ikke dro på klassetur. Jeg visste ikke hvem denne Einstein var, men det var jo ikke uvanlig at jeg ikke skjønte noe av det hun sa. Det var først og fremst tonen hennes som nå forekom meg så merkelig.

Så begynte hun stadig vekk å snakke om denne Einstein. Da hun nok en gang beklaget seg over fars fravær, innvendte jeg at han tross alt måtte arbeide.

Hun ropte oppbrakt: "Arbeid? Skal det å reparere biler liksom være arbeid? Einstein, han arbeidet, han! Han er den klokeste av alle! Han oppfant relativitetsteorien!"

Jeg skjønnte nærmest ingenting, men ville ikke stille noen dumme spørsmål.

Om kvelden, da mor nok en gang hadde gått tidlig tilsengs, satt jeg en stund sammen med far.

"Er Einstein virkelig så klok?"

"Ja."

Jeg var beroliget. Det var altså ikke helt blottet for fornuft, det som mor sa. Jeg var bare for dum til å skjønne det.

Mor snakket med meg som med en voksen. En gang sa hun at hun følte seg så "ambivalent". Jeg spurte henne hva det betydde, og hun svarte at det var som når man ville løpe til høyre og til venstre samtidig. Til høyre og venstre samtidig? Jeg spurte: "Hvordan da? Du kan jo bare løpe først til høyre og så til venstre."

Men hun sa bare mismodig: "Du er like dum som alle andre unger."

Jeg gråt ikke, da hun sa det. Denne setningen hørte jeg stadig vekk, og når man har vent seg til noe, så er det bare noe man regner med.

Om kvelden spurte jeg far hva ordet betydde, og han sa: "Tenk deg at du er trett og vil sove. Men du vil også se på en spennende cowboyfilm som er på TV akkurat ..."

Jeg ropte ut: "Begge deler går ikke!"

"Nettopp. Denne følelsen kaller man 'ambivalens'."

"Hvorfor sier man ikke bare at man vil begge deler? Hvorfor skal det være et så rart ord?"

Jeg kunne spørre far om alt mulig. Han sa aldri at jeg stilte dumme spørsmål.

"Du er et klokt barn og trenger ingen rare ord. Dumme mennesker bruker sånne ord, for de mener at da tror andre at de er kloke."

"Er mor dum?"

"Nei, selvfølgelig ikke."

Mor sov mye. Midt på dagen skulle hun ta en times middagshvil. Timen ble stadig lenger. Det så ikke ut til å hjelpe, hun virket alltid trett likevel. Når hun sov, fikk jeg ikke lov til å røre meg. Når jeg gikk gjennom gangen og ut på kjøkkenet og lukket døren forsiktig etter meg, våknet hun med en gang. Hun våknet når jeg lukket døren til badet, dro stuedøren igjen etter meg, åpnet døren til værelset mitt. Og hver gang ropte hun fra soveværelset: "Unger må alltid bråke sånn!"

Jeg forsøkte å holde meg på rommet og lot døren til badet stå åpen når jeg satt på do. Men når jeg trakk ned, ropte hun igjen med deppestemmen sin: "Unger!"

Jeg syntes det var som om hele dagen hennes bare var en rekke oppvåkninger.

(Utdrag fra s. 74 – 79:)

Hun gikk temmelig radig. Jeg måtte tilpasse meg hennes tempo, og dermed frøs jeg mindre. Vi gikk oppover mot Detmolder Strasse. Den kom inn på Artur-Ladebeck-Strasse, og derfra skulle vi en eller annen gang til venstre og opp mot Bethel. I dette mørket forekom verden meg uvirkelig. I dårlig lys og mens jeg trakk inn kald luft, var jeg på vei til epilernerne. Hittil hadde ingenting, og intet menneske, kunnet få meg til å

gå dit. I dag gikk jeg dit bare sånn i forbifarten, for å følge en søster av en venn av en forferdelig nabo. Verden var litt på en snurr.

Når filmhelter følger vakre kvinner hjem, vil de være med opp og få en kopp kaffe. Eller damene inviterer mennene opp til enda en drink. Jeg satte meg fore at jeg ikke under noen omstendighet skulle bli med Barbara inn i leiligheten hennes. Selv om hun skulle be meg om det. Endelig, etter flere timer på ank, satt hun ikke rett overfor meg lenger, og det var jeg glad for.

Jeg så allerede trikkeholdeplassen "Bethel-Gadderbaum". Etter noen meter måtte vi ta til venstre, og der begynte allerede Bethel. Jeg håpet at vi ikke måtte altfor langt inn i området. Men vi gikk hele gaten opp uten at noe tydet på at vi snart var fremme.

Jeg fikk følelsen av at det plutselig ble iskaldt. At alle de sinnssyke lurte bak busker og kratt og bare ventet på å hoppe ut på fortauet for å sprelle foran øynene på meg og rope "Einstein". Jeg tenkte på mors søster og den bratte trappen som nesten var en leder: "Du må ta deg sammen." Helst ville jeg ha huket meg fast i armen til Barbara eller tatt hånden hennes. Men tenk om hun hadde dyttet meg vekk?

Uten et ord gikk jeg videre ved siden av henne.

Vi kom til en bygning som slett ikke så ut som noe bolighus. I stedet for å gå veien bort til inngangsdøren, skrådde Barbara over en plen som ikke hadde noen belysning. Hun gikk fortere og fortere, kjempet seg gjennom et kratt, og ble stående midt mellom noen busker.

Jeg tenkte at det måtte være omgivelsene som gjorde det. Enhver som trer inn Bethel, blir automatisk forrykt.

Det var mange rom i huset. Noen var grelt opplyst. Det var ingen gardiner for vinduene. Man hadde godt innsyn i rommene i første etasje. Ved siden av de store vinduene var det verandadører, som også var uten gardiner.

Lekte hun detektiv? Var det noen hun ville spionere på? Jeg var bare blitt med for å følge henne hjem. Om hun var modig nok til å ta seg frem gjennom bushen i nattemørket, kunne hun jo fint ha gått alene, for jeg både frøs og begynte så smått å grøsse.

Hun sa stadig ingenting, ga ingen forklaring på denne ubegripelige avstikkeren. Det luktet epler av håret hennes. Hun speidet over mot de opplyste vinduene. Riktignok så hun ut som Audrey Hepburn, men nå begynte jeg å få nok. Jeg følte meg som en sleip kikker.

"Hva gjør vi her?" brast det ut av meg. "Spionerer du på eksen eller noe? Kan jeg få gå hjem nå?"

Jeg forbløffet meg selv med talestrømmen og ikke minst over at jeg turte å kjeffe på henne.

Hun bare fortsatte å stirre rett frem, som om hun ikke hadde hørt meg.

"Nå er vi her," sa hun omsider.

"Du bor altså her allikevel," konkluderte jeg. Hvordan kunne vel jeg vite hvilket hus hun bodde i?

"Der foran oss har vi Sonnenhof," sa, hun, fortsatt like ufravendt stirrende.

Vinden feide gjennom håret på meg, som en kald hånd. Jeg ventet bare på at gjennomsiktede spøkelses plutselig skulle komme ned fra trærne og få øye på meg i villniset.

Jeg tok hendene opp av lommen, for å kjenne kulden.

Sonnenhof, tenkte jeg. Villniset var ikke lenger fremmed. Jeg flakket ikke bare omkring i Bethel. Vi befant oss ikke utenfor Barbaras leilighet. Jeg så på henne. Hun

hadde snudd seg mot meg og så på meg, hun også. Hun så helt uvirkelig ut i halvmånelysen. Jeg var fortsatt taus. Det fantes ikke noe å si.

"Du er sønnen til fru Müller," sa hun.

Det var ikke her Barbara bodde. Det var mor som bodde her.

I filmer bare glir folk rett inn i søvnen når de driver rundt på et stormfullt hav og kreftene svinner, tenkte jeg. Og våkner alltid igjen på en nydelig sandstrand i strålende vær.

Allerede som barn lurte jeg alltid på hvorfor disse menneskene ikke druknet når de sovnet sånn ute på havet, og hvordan man i det hele tatt klarte å sove i stormen. På film var alltid sånn at alt bare gikk videre.

Om dette hadde vært en filmscene, kunne jeg når som helst tre ut av rollen som Patrick Müller og bare gå hjem igjen som skuespilleren Hans Meyer.

Etter fjorten år sto jeg ved hjemmet til moren min. På fjorten år hadde jeg ikke stått en eneste gang ved graven til faren min.

Mor hadde slett ikke trengt å ringe til Willmers først. Ingen holdt henne tilbake i denne bygningen, hun bodde i det åpne området. Hun fikk lov til å gå til byen. Hun kunne ha stått uanmeldt utenfor døren til Willmers, utenfor universitetet eller personalboligen. Det hadde hun aldri gjort, og plutselig var jeg takknemlig for det. I dette øyeblikk slo jeg fast at det måtte være en tilfeldighet at våre veier aldri hadde krysset hverandre. Bielefeld var ingen millionby.

Jeg så inn gjennom en verandadør. Sinnssyke har ikke gardiner, tenkte jeg. Ikke jeg heller, men jeg bodde jo ikke i første etasje.

Det var ingen i rommet. Jeg så en bokhylle, en grå utgangsdør. Den gikk antagelig ut til en korridor. Sengen fikk jeg ikke øye på, den sto nok på vindussiden. Taket og hjørnene var gulnet av sigarettøyk.

"Hvis du ikke vil ha noen kontakt med henne, kan du i det minste ta en kikk på avstand," sa Barbara.

Hele kvelden hadde jeg anstrengt meg for å være høflig og gjøre godt inntrykk, men nå hadde jeg henne helt opp i halsen.

"Hva angår det deg!"

Jeg så henne direkte i øynene. Hun sto bare en halv meter fra meg,

"Typisk sosialarbeider!" ropte jeg videre. "Hva skal dette her være for noe! Familiegjengenforening, eller? Må du alltid være på jobb? Midt på natten også?"

Nå var hun plutselig målløs. Jeg bare kjefte videre: "Er det du som skal avgjøre om jeg er nødt til å se den fordømte mora mi? Har mora *di* drept faren *din*?"

Barbara fortrakk ikke en mine. "Du kan jo spørre et voksent menneske om han *vil*, i stedet for å leke sånne barneleker!"

"Men du er jo ikke voksen," sa hun.

Jeg tenkte: Er det alt som faller deg inn? Var det det hele?

Jeg følte verken kulde eller varme. Verden dreide seg i alle retninger, bare ikke i den riktige.

Øynene gikk mot det opplyste vinduet med bokhyllen og den grå døren igjen. Døren gikk opp, og en eldre kvinne kom inn i rommet. Det virket som om hun satte seg på sengen, som sto under vinduet.

Jeg løp som jeg hadde den onde i hælene. Jeg løp over en eng, over en gangsti og nedover mot en vei. Jeg visste ikke om jeg skulle løpe til høyre eller venstre, bare om å gjøre å komme seg vekk, for den saks skyld i begge retninger. Jeg måtte tenke på mor.

"'Ambivalent' er når du vil løpe i begge retninger samtidig," hadde hun sagt. Men jeg ville ikke løpe i begge retninger samtidig! Retningen var meg fullstendig likegyldig.

Lungene trakk inn den kalde luften. Ikke bare var det kald luft omkring meg, nå trengte den seg til og med inn i meg, gjennomspylte meg innenfra, tenkte jeg. Jeg orket ikke mer, jeg måtte stanse litt og trekke pusten, suge enda mer kald luft inn i meg. Jeg merket at influensaen gjorde seg bemerket igjen. Jeg var våt av svette over hele kroppen. Ikke et menneske på veien. Bilene sto stumme langs veikanten. Jeg så meg om, men det virket ikke som om Barbara hadde fulgt etter meg.

Jeg bestemte meg for å gå til høyre, for der gikk det nedover. Der nede ville jeg komme inn på Artur-Ladebeck-Strasse igjen. Derfra kunne jeg veien hjem.

(Oversatt av Per Qvale)